

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVII, СВ. 1

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVII, No. 1

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Predrag Piper, Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2021

ISSN 0350–185X
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVII, СВ. 1

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појковић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пијер, др Слободан Реметић, др Јелица Сијојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Викјор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2021

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ = South slavic philologist / главни уредник Рајна Драгићевић. - [Штампано изд.]. - Књ. 1, св. 1/2 (1913); књ. 2, св. 1/2 (1921)-књ. 11 (1931); књ. 12 (1933)-књ. 17 (1938/1939); књ. 18, св. 1/4 (1949/1950)- . - Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913; 1921-1931; 1933-1939; 1950- (Београд : Планета принт). - 24 cm

Полугодишње. - Текст ћир. и лат. - Друго издање на другом медијуму:
Јужнословенски филолог (Online) = ISSN 2406-0763
ISSN 0350-185X = Јужнословенски филолог
COBISS.SR-ID 615183

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти

др Миливоје Алановић, др Јасна Влајић-Поповић, др Јасмина Грковић-Мејџор,
др Рајна Драгићевић, др Владан Јовановић, др Милош Ковачевић,
др Александар Милановић, др Мотоки Номаћи, др Слободан Павловић,
др Предраг Пипер, др Људмила Поповић, др Слободан Реметић, др Стана Ристић,
др Драгана Вељковић Станковић, др Јелица Стојановић, др Марија Стефановић,
др Срето Танасић, др Божо Ћорић, др Данко Шипка, др Гордана Штрбац

Ово издање финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68/2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 24. марта 2021.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Лектура и коректура
Дивна Продановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (*palcic@eunet.rs*)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Студије и расправе

А л е к с а н д а р Б. Л о м а: Порекло речи <i>мазија</i> 'челик'	9
Александар Б. Лома: Происхождение слова <i>мазија</i> 'сталь'	26
Aleksandar B. Loma: The Origin of the Word <i>Mazija</i> [Steel]	27
Н а ј д а И. И в а н о в а: Погледи Јована Стерије Поповића на језик псевдонауке у комаду <i>Судбина једног разума</i>	29
Найда И. Иванова: Взгляды Йована Стерии Поповича на язык псевдонауки в пьесе <i>Судбина једног разума</i>	49
Najda I. Ivanova: On Jovan Sterija Popović's Conception of the Language of Pseudoscience Propounded in the Play <i>Судбина једног разума</i> [The Destiny of One's Reason]	49
Р а д м и л о Н. М а р о ј е в и ћ: Лексичка хомонимија као лингвотекстолошки проблем (на грађи Његошевог <i>Шћейана Малог</i>)	51
Радмило Н. Мароевич: Лексическая омонимия как лингвотекстологическая задача (на материале поэмы «Щепан Малый» Петра Негоша)	73
Radmilo N. Marojević: Lexical Homonymy as a Problem of Linguistic Textology (Based on Njegoš's Epic <i>Stephen the Little</i>)	73
А н а К р е ч м е р: Нека размишљања о словенском глаголу (типолошки приступ)	75
Анна Кречмер: Некоторые размышления о славянском глаголе (типологический подход)	95
Anna Kretschmer: Some Thoughts on the Slavic Verbal System (a Typological Approach)	96
М o t o k i Y. N o m a c h i: The Kashubian Indefinite Marker <i>Jeden</i> 'One' and Its Grammaticalisation	97
Мотоки Номати: Неодређени маркер <i>jeden</i> 'један' у кашупском језику и његова граматикализација	109
Мотоки Номати: Неопределенный маркер <i>jeden</i> (один) в кашубском языке и его граматикализация	110
Ј у л и ј а Л. Ш а п и ч: О пространственных фрагментизаторах в функции временной локализации	111
Јулија Л. Шапић: О просторним фрагментизаторима у функцији локализације времена	124
Juliya L. Šarić: On Spatial Fragmentisers as Temporal Localisation Markers	125
Ј о в а н а Б. Ј о в а н о в и ћ: Пејоративи у номинацији човека у српском језику	127
Јована Б. Јовановић: Пейоративные названия лиц в сербском языке	160
Jovana B. Jovanović: Pejorative Terms for People in the Serbian Language	161

- Ана В. Миленковић: Концептуализација примарних емоција у српском језику (на примеру глагола са значењем *радосићи*, *туже*, *сипраха* и *љуићње*) 163
- Ана В. Миленкович: Концептуализација первичних емоциј у српском језику (на примере глаголов со значением *радости*, *печали*, *страха* и *гнева*) 184
- Ana V. Milenković: The Conceptualisation of Primary Emotions in the Serbian Language (the Case of Verbs Expressing *Joy*, *Sadness*, *Fear* and *Anger*) 185

Некролози

- Академик Милорад Радовановић (1947–2020)
(Предраг Пипер) 187
- Владимир Павловић Гутков (1934–2020)
(Срето З. Танасић) 193

Хроника

- Међународна научна конференција *Лексикографија и лексикологија у свейлу актуелних проблема*. Институт за српски језик Српске академије наука и уметности. Београд, 28–30. октобар 2020. г.
(Јована Б. Јовановић) 199

Прикази и критика

- Радивоје Младеновић. Говор северношарпланинске жупе Сирињ. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/1* (2019): стр. 1–1047 (Марина С. Јуришић) 219
- Бојана Вельовић. Синтакса глаголских облика у говору Тутина, Новог Пазара и Сјенице. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/1* (2018): стр. 1–476 (Радивоје М. Младеновић) 227
- Недељко Богдановић. Пастирски речник југоисточне Србије. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/2* (2019): стр. 638–739 (Татјана Г. Трајковић) 233
- Славянская дэрыватаграфія*. А. А. Лукашанец (нав. рэд.). Мінск: Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа, Беларускі камітэт славістаў, Камісія па славянскім словаўтварэнні пры Міжнародным камітэце славістаў, 2020, 362 с. (Бильана Ж. Марић) 237
- Милош Ковачевић. *Кроз синтаксу српскога језика*. Подгорица: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, 2020, 387 стр. (Марина М. Николић) 244

Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик. <i>Когнитивни њравац у српској етнолингвистици – њочеци развоја и актуелни њроблеми</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 403 стр. (Гордана Р. Штрбац)	249
Слободан Новокмет. <i>Називи живоѡиња у српском језику: семантичка и лингвокултуролошка анализа</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 340 стр. (Драгана М. Ратковић)	262
Санја Krimer-Gaborović. <i>Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku</i> . Novi Sad: Filozofski fakultet, 2019, 351 str. (Ивана Лазић Коњик)	271
<i>Кругови Ирене Грицкај (семантичко-грамаѡичка исѡраживања савременог српског језика)</i> . Рајна Драгићевић (ур.). Београд: Савез славистичких друштава Србије, 2020, 587 стр. (Весна С. Николић)	282

Библиографија

Библиографија за 2019. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској (Ана В. Голубовић)	295

Регистри

Регистар кључних речи LXXVII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	409
Регистар имена LXXVII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	411
Напомена	449

Радивоје Младеновић. Говор северношарпланинске жупе Сиринић. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/1* (2019): стр. 1–1047

Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ објавили су године 2019. две обимне свеске шездесет шестог броја *Српског дијалектолошког зборника* са прилозима вредним пажње сваког дијалектолога. Монографија *Говор северношарпланинске жупе Сиринић* налази се у првој свесци овог угледног домаћег гласила и она, већ својим обимом од 1047 страна, испуњава очекивања која имамо када је у питању њен аутор, Радивоје Младеновић. Наиме, Младеновић је наш најкомпетентнији истраживач призренско-јужноморавских говора на тлу Косова и Метохије. Ранијих година објавио је три монографије: *Говор северношарпланинске жупе Гора* (2002), *Заменице у говорима југозајадног дела Косова и Метохије* (2010), *Говор јужнокосовског села Гајиње* (2013) и више од осамдесет радова о јужнометохијским, северношарпланинским и јужнокосовским говорима, при чему је за своју прву књигу добио престижну Награду Павле Ивић Славистичког друштва Србије. Другим речима, и пре појављивања књиге *Говор северношарпланинске жупе Сиринић*, која се може сматрати његовим највећим досадашњим достигнућем (и за коју је поново добио исту награду), Р. Младеновић је био наш најбољи познавалац сложених дијалекатских прилика у овом делу српског говорног подручја и тек захваљујући његовим истраживањима добили смо праву и потпуну дијалектолошку слику поменуто области.

Монографски опис овог говора, заснован на традицијама српске дијалектолошке школе, обухватио је опис прозодијског, фонетско-фонолошког и морфолошког система. Иако изостаје део посвећен синтакси, бројне (морфо)синтаксичке особености овога говора дате су кроз тумачење неких појава у судбини облика, а несвакидашње богато поглавље *Дијалекатски тјекстови* представља прави извор за потенцијална синтаксичка (и друга) истраживања. Велики број поглавља и потпоглавља (рецимо, издвојен је сваки прилог, везник, речца), који су, наравно, дати и у врло детаљном и прегледном *Садржају* (7–29), читаоцима у потпуности олакшава сналажење у овој „дебелој“ књизи.

Говор северношарљанинске жује Сиринић чине следећа поглавља (са бројним потпоглављима): *Скраћенице – Техничке и скраћенице цијитиране литературе* (30–50), *Увод* (51–79), *Акцентаи* (80–95), *Гласови* (96–293; Вокализам: 96–193, Консонантизам: 193–293), *Облици* (294–830; Речи са дефлексијом: 294–588; Глаголи 588–704; Непроменљиве речи: 705–830); *Лингвогеографски положај и дијалекатска индивидуалност сиринићког говора* (831–852), *Дијалекатски системи* (853–1040) и на крају *Résumé* на француском језику (1041–1047).

У врло информативном и занимљивом *Уводу* (51–79) аутор извештава своје читаоце да је грађу за свој рад прикупљао у дугом временском раздобљу (од 1990. до 2016. године) и да је она сабирана у свим сиринићким селима, што му је омогућило праћење и одређених микродиференцијација унутар истраживане области. Затим даје податке о свим називима ове области и њених села који се срећу кроз историју, у писаним споменицима, да би као илустрацију сиринићког именослова из средине XV века навео имена домаћина из два сиринића насеља: села Брод (у коме је некадашње српско становништво замењено албанским) и села Готовуша (у коме и данас живе Срби). Потом, аутор детаљно износи географске, историјско-етнографске и демографске информације о испитиваном подручју (а не изоставља ни податке о ономастици Сиринића), верујући с правом да је „за разумевање актуелног дијалекатског система сиринићког говора“ изузетно битан однос између стариначког становништва и досељеничких струја. Иза тога следе критичка обавештења о досадашњим проучавањима истраживаног говора. Чињеница је, међутим, да је тек са радовима Р. Младеновића (70–74) започело озбиљно истраживање сиринићког говора формираног на важном шарпланинском етнојезичком и комуникацијском чворишту између Косовске, Метохијске и Полошке котлине, и да је пре тога било погрешних закључивања о неким његовим особинама. У *Уводу* се даље говори о (не)стабилности сиринићког говора под снажним утицајем стандардног језика (*Дијалекатски систем и дедијалекатизација*, 75–76), где аутор примећује и извесне иновације које се, у ствари, могу сматрати општим појавама на простору целе призренско-тимочке дијалекатске области (на пример, полугласник који, посебно млађе генерације, замењују вокалом /a/, док африкату /s/ замењују са /z/). Његов закључак је, међутим, да се може говорити о дедијалекатизацији „као тенденцији, али не и као нарушавању дијалекатског система“. *Увод* се завршава краћим потпоглављем *Дијалекатски систем у фолклорном материјалу* (76–79), где на потврдама обичајних и свадбарских песама, али и оних које су се давно певале уз гусле, а данас су обично сведене на препривавање изгубивши десетерачки стих, аутор констатује да фолклорни материјал не показује реално стање у говору Сиринића, што је, уосталом, већ

прихваћена чињеница у дијалектолошким истраживањима. Битно је напоменути да су у ово поглавље уграђене и две врло корисне карте. Прва представља етнички састав свих села у области *Сириниће*, како би је њени житељи данас назвали, а друга (уметнута између 62. и 63. стране) даје прецизан распоред народних говора у југозападном делу Косова и Метохије (ђаковачки, подримски, призренски, подгорски, сиринићи, јужнокосовски, сретечки, прекокамски и горански).

Р. Младеновић почиње опис говора Сиринића детаљном анализом његовог прозодијског система. Акценат је један – експираторан, а присуство квантитета и тона је факултативно и без фонолошке вредности, као и у другим говорима призренско-тимочке дијалекатске области, тако да је и у овом говору релевантно само место акцента. Разлика је, међутим, у томе што су овде (готово у потпуности) стабилисана нова правила за место акцента: оно је у именској и глаголској промени доследно на пенултими (*муж-ѿ* – *мú-жа* – *мужí-ма*, *мужње-во*; *сīár-ѿ* – *сīарó-га* – *сīá-ри* – *сīарé-ма*; *нó-сим* – *носí-те* – *носí-смо*, *носеу-ћи* – *носеé-ћи*), таква је ситуација и са прилошким речима са отвореном ултимом, укључујући и основне бројеве, који се у потпуности интегришу у пенултимски ритам, али акценат непроменљивих речи са затвореном ултимом везује се за ултиму. Прецизније, обично се у прилозима акценат везује за последњи затворени слог. Овакав прозодијски систем сродан је јужнометохијском подгорском говору, али је занимљиво то да близина Сиринића није утицала на стабилизовање акцента на пенултими у говору јужнокосовског села Гатње, где је место акцента слободно (Младеновић 2013: 29–31). Призренски говор сличан је сиринићком по акцентуацији непроменљивих речи, по месту акцента код именица и радног глаголског придева, али у Сиринићу нема везивања акцента за исти слог презентске парадигме, нити за основу придевских речи (РЕМЕТИЋ 1996: 493–495). Везаним пенултимским акцентом сиринићи говор показује сродност и са оближњим призренско-јужноморавским идиомима у северном делу Македоније (833–834). Занимљива одлика акценатског система истраживаног говора јесте и то да се у облицима компаратива и суперлатива обично акцентују и речце *īо* и *нај* и основна реч, без обзира на то колико слогова има компарирана реч (*īó гóлем*, *īó сīár*, *нај бlíжњи*), док је у другим призренско-јужноморавским говорима то ређи случај.

У поглављу о самогласницима сазнајемо да сиринићи говор карактерише шестовокалски систем, као што је случај и са другим призренско-тимочким говорима у којима се чува полугласник. Специфичност овога говора огледа се, међутим, у појави факултативног нефонолошког полугласника којим се чува фонолошки статус сугласника (тóј сирíште је *оdа кóзе*) или се његовим развијањем једносложна реч претвара у двосложну и тако се уклапа у пенултимски ритамски акценат (домáћин кóј је *сīárə*).

Вокалску функцију врши и сонант /p/, а старо вокално /л/ имало је различиту судбину у зависности од сугласника испред, па је тако иза дентала (најчешће) дало двофонемски рефлекс, а иза осталих сугласника /у/, притом, у односу на околне идиоме, сиринићки говор не показује потпуну подударност ни са једним говором (*обучем, вуци, ће гуиине* /ређе *глуиини/*, *глум* 'вир', *длубина, дагачки, слунце, ложица*). Неакцентовани вокали средњег реда обично имају стабилну општештокавску артикулацију, али када су под акцентом појављују се у различитим факултативним артикулационо-акустичким варијацијама (у неким позицијама изговарају се отвореније са или без дифтонгоидне компоненте испред; у секвенцама /еј, ој/, посебно /еј/, склони су затварању па и супституцијама: *да се смијем, ће се огријеш, донија*). Аутор посвећује пажњу и прагматичкој функцији алофона средњих вокала под акцентом, наиме, „маркантно експресивно средство истицања појединих делова реченице и субјектов однос према информацијама остварује се пре свега отвореношћу и дифтонгоидним изговором средњих вокала /е, о/ под акцентом“ (123–124). Заменом /л/ на крају слога са /љ/ кратким добијени су дифтонзи са овом неслоготворном компонентом. Толеранција према дифтонгоидном изговору средњих вокала и дифтонзи са /љ/ водила је настанку низа нових примера са дифтонзима насталим краћењем уопштеног наставка -у у глаголима -а и -е презентске групе, и настанком новог презентског наставка у 3. л. мн. (*имољ, бегољ*). Стога у сиринићком говору нема призренско-јужноморавских облика презента типа *имав, берев, носив*. Пасивна природа /в/ подржала је факултативну деконсонантизацију /в/ у позицијама /вокал + в + сугласник/, па се у овом говору срећу и нови дифтонзи у примерима типа: *Сељце, ољца*. Сиринићки говор карактерише шест африката: безвучна фонема /ц/ има звучног парњака /с/, затим су ту непотпуно развијене фонеме /ћ, ђ/, које се и иначе јављају на многим тачкама призренско-тимочке дијалекатске области и фонеме /ч, ц/ са флотантним изговором (дакле, *с : ц, д' : т' (ћ : ђ), ц : ч*). Нестабилна природа /в/ и /ј/ утицала је на слабљење па и губитак ових гласова. Палатална природа /њ/ и /љ/ углавном је очувана. У највећем делу нема умекшавања у групама /ли, ле/, а стабилност /њ/ битно не угрожава мали број примера са антипацијском палаталношћу у примерима типа *са'н'е*. Антипацијску палаталност испред /ћ, ђ/, значајну особеност сиринићког говора, аутор објашњава сусретом пуних и непотпуних африката, а у примерима типа *цве'ће (= цве'ћ'е)* види механизам очувања фонолошког статуса палаталних африката.

Нашавши потврду и у антропогеографским подацима, аутор закључује да је општи развитак морфолошког система овога говора био у духу метохијско-косовске призренско-јужноморавске еволуције захваљујући раном кретању ка Сиринићу оног становништва које није у потпуности

доживело аналитизацију именске флексије, и које, притом, није отишло даље од Сиринића, тако да је овде најјужнија тачка у којој флексија није потпуно разорена (842–843). Инвентар падежних наставака сиринићки говор најчешће веже за сродне идиоме у јужној Метохији и јужном Косову. Аутор у чувању старих падежних форми примећује извесне законитости (које важе за шири метохијско-косовско-сиринићки ареал): 1. облици једнине чувају се боље од множинских; 2. аналитичкој деклинацији подложнија је множина; 3. флексија је најбоље очувана у једнини именица на *-а*; 4. аналитизам је најдоследније остварен у облицима инструментала; 5. доследно се чува беспредлошки датив оба броја у значењу намене и посесије. Оно што издваја сиринићки од других сродних говора јесте присуство различитих аломорфа у дативу множине свих именских речи, али га опет наставак с двојинским *-ма* изједначава с метохијско-косовским говорима. Р. Младеновић је навео за све деклинационе типове оба броја обимну грађу из свих пунктова, и то уз све предлоге и све предлошке скупове. Када је у питању категорија рода, у сиринићком говору она није потпуно разорена (као што је случај са јужнометохијским и јужнокосовским говорима) – овде опстаје однос *овија* људи : *овеј* жене : *овај* села, али се у Нм. средњег рода јављају и факултативни примери са продором Нмн. мушког рода, односно Нмн. женског рода. Систем глаголских основа прикључује Сиринић јужнометохијском ареалу, а удаљава га од јужнокосовских говора, у којима су превирања знатнија. Инвентар глаголских облика не садржи нове глаголске конструкције присутне у македонским говорима, већ се по тој особини сиринићки говор прикључује метохијско-косовском ареалу. Ретки су глаголски прилог садашњи и плусквамперфекат, а футур други изостаје из глаголског система. Аорист и имперфекат су видски јасно раздвојени (свршени вид се везује за аорист, а несвршени за имперфекат), што јесте особина северношарпланинско-метохијско-јужнокосовског ареала, али није одлика свих призренско-тимочких говора. Аорист се, на пример, у прешевском и горњопчињским говорима гради и од свршених и од несвршених глагола (Јуришић 2009: 209; Трајковић 2016: 484–485), док се имперфекат гради обично од несвршених глагола и ређе се може чути облик имперфекта од свршеног глагола (Јуришић 2009: 213–214; Трајковић 2016: 487). Наставци за аорист и имперфекат множине у сиринићком говору су доследно *-смо* и *-сџе*, чиме се он уклапа у метохијско-косовско-сиринићки ареал. Иначе, ови наставци су занимљиви у целој призренско-тимочкој области. У већини њених говора (на простору тзв. уже Србије) млађи наставак *-мо* у 1. л. мн. и старији наставак *-сџе* у 2. л. су нормална појава (на пример, Богдановић 1979: 83; Вукадиновић 1996: 216; Михалловић 1977: 46–48; Ћирић 1983: 85–86), док у некима од њих (прецизније, у источном делу Горње Пчиње) упоредо са наставком *-мо* у 1. л. мн. функционише и на-

ставак *-īe* у 2. л. (Јуришић 2009: 210–217). У Сретечкој жупи такође су присутни наставци *-мо* и *-īe* (Павловић 1939: 203). Наставак *-īe* у 2. л. поменутих глаголских времена је јединствен код нас, али у суседним македонским и бугарским дијалектима он не представља ништа необично. Наиме, у северномакедонским говорима, аористни наставци за 1. и 2. л. мн. су *-смо*, *-сīe* поред наставака *-мо*, *-īe* (Видоески 1998: 67). У Кумановском говору је наставак *-īe* у 2. л. мн. аориста обична појава као и наставак *-мо* у 1. л. мн., а оно што се сматра необичним то су наставци *-смо* (у 1. л. мн.), односно *-сīe* (у 2. л. мн.), који се могу чути паралелно са *-мо* и *-īe* у једном делу кумановског говора (Видоески 1962: 200–201). Изненађује, међутим, чињеница да нису забележени облици са наставком *-īe* у 2. л. мн. аор. у горњопчињским селима која су ближа кумановском говору већ у оним удаљенијим! Слична ствар десила се и према бугарској граници: села на истоку Горње Пчиње, дакле, она ближа бугарским говорима, имају наставак *-īe* у 2. л. мн. аор., међутим, у бугарским „прелазним“ говорима наставак за аорист у 2. л. мн. је *-сīe* (Стойков 1993: 163–166), што је већ другачије него у већини бугарских говора и бугарском књижевном језику, где су наставци 1. и 2. л. мн. аор. *-хмо* и *-хīe*! Дакле, мало зачуђује то да је изоморф *-īe* прекинут негде између наших и македонских пунктова, а затим поново између наших и бугарских. Када је у питању сиринићки говор, занимљиво је и 3. л. мн. аориста, где се поред фреквентнијег наставка *-ше* може приметити и продор имперфекатског наставка *-у*, док се у 3. л. мн. имперфекта практично равноправно јављају оба наставка: *-у* и *-ше* (647). Једнако је интересантна и експанзија наставка *-о* на рачун наставка *-е* у облицима једнине аориста, као и формирање множинских наставака према новом *-о* код глагола VI врсте са односом основа *-е* : *-е* (*узо*, *узе*, *узе*; *узосмо*, *узосīe*, *узосше* / *узоу*; 653–654). У 1. л. имперфекта функционише обично наставак *-ше*, а ређе се може чути и *-шо*, и то обично у селу Севце, на граници са сретечким говором (660). Није, међутим, забележено постојање облика типа *идешем*, који су уобичајени у неким говорима призренско-тимочке дијалекатске области (Јуришић 2009: 214). Ово поглавље не карактеришу само богате потврде за наведене језичке особине и појаве већ и потпоглавља о употреби сваког личног глаголског облика (илустрована репрезентативним примерима).

Поглавље о непроменљивим речима врло је детаљно, заузима више од стотину страна монографије. Велики број мањих целина у оквиру сваке врсте непроменљивих речи знатно олакшава сналажење. Рецимо, прилози су подељени на потпоглавља према значењу (прилози за време, место, начин, количину, узрок), а у сваком потпоглављу посебно је обрађен сваки прилог. Везници су распоређени на везнике зависносложених и везнике независносложених реченица и, притом, аутор напомиње

да даје обимну грађу уз њих с намером да она послужи као материјал за будућа истраживања хипотаксе и паратаксе овога говора. Занимљива је констатација Р. Младеновића да систем независносложених реченица није нападнут већ да је, у односу на небалканизиране српске дијалекте, овде само повећан број везника позајмљених из турског језика, при чему су позајмљени везници интегрисани у систем као синоними већ постојећих везника, тако да њихово присуство није изазвало системске промене. Потпоглавља о узвицима и речцама такође су изузетно богата. Једино је део о предлозима скроман (у њему се кратко коментаришу значења појединих предлога), али с разлогом – ова врста речи је детаљно обрађена у претходним одговарајућим поглављима (именске речи), где је наведена обимна дијалекатска грађа према предлозима у предлошко-падежним конструкцијама.

Захваљујући врло исцрпно осветљеним особеностима свих нивоа језичке структуре сиринићког говора, али и доброј обавештености аутора о дијалекатским приликама у ширем ареалу коме припада Сиринић, као и ширем српском и балканском простору, аутор у поглављу *Лингвогеографски њоложај и дијалекатска индивидуалност сиринићког говора* изводи концизне закључке о месту које истраживани говор заузима у односу према другим сродним и суседним говорима. Такође успоставља поуздане темеље за осветљавање његовог односа и према другим призренско-јужноморавским говорима, али и према онима на македонском пограничју.

Ова дијалектолошка монографија заснована је, дакле, на огромном језичком корпусу, пажљиво прикупљаном од поузданих информатора вишегодишњим теренским радом на простору јужне српске покрајине, где је етнојезичка слика последњих деценија врло радикално измењена и где је, нажалост, и опстанак српског становништва доведен у питање. Самим тим је повећана вредност овог, по много чему изузетног рада. Својим обимом, богатством дијалекатског материјала, детаљним и опширним представљањем сваке језичке особине, вештим повезивањем и упоређивањем затеченог стања у истраживаном говору са суседним и сродним говорима, стручним и поузданим закључцима – ова књига заузима високо место у домаћој дијалектолошкој литератури. Она је занимљиво и драгоценостиво не само за дијалектологе већ и за друге истраживаче духовне културе српског народа (балканологе и етнологе, на пример).

Цитирана литература

- БОГДАНОВИЋ, Недељко. „Говори Бучума и Белог Потока“. *Српски дијалектолошки зборник XXV* (1979): стр. 1–178.
 [BOGDANOVIĆ, Nedeljko. „Govori Bučuma i Belog Potoka“. *Srpski dijalektološki zbornik XXV* (1979): str. 1–178]

- ВИДОЕСКИ, БОЖО. *Ќумановскиој говор*. Посебни изданија. Книга 3. Скопје: Институт за македонски јазик, 1962.
- [VIDOESKI, Božo. *Kumanovskiot govor*. Posebni izdanija. Kniga 3. Skopje: Institut za makedonski jazik, 1962]
- ВИДОЕСКИ, БОЖИДАР. *Дијалектните на македонскиој јазик*. Том I. Скопје, 1998.
- [VIDOESKI, Božidar. *Dijalektite na makedonskiot jazik*. Tom I. Skopje, 1998]
- ВУКАДИНОВИЋ, ВИЛОТИЈЕ. „Говор Црне Траве и Власине“. *Српски дијалектолошки зборник XLII* (1996): стр. 1–317.
- [VUKADINOVIĆ, Vilotije. „Govor Crne Trave i Vlasine“. *Srpski dijalektološki zbornik XLII* (1996): str. 1–317]
- ЈУРИШИЋ, МАРИНА. *Говор Горње Пчиње. Гласови и облици*. Монографије 6. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2009.
- [JURIŠIĆ, Marina. *Govor Gornje Pčinje. Glasovi i oblici*. Monografije 6. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2009]
- МИХАЛЛОВИЋ, ЈОВАН. *Лесковачки говор*. Књ. 24. Лесковац: Библиотека Народног музеја, 1977.
- [MIHALLOVIĆ, Jovan. *Leskovački govor*. Knj. 24. Leskovac: Biblioteka Narodnog muzeja, 1977]
- МЛАДЕНОВИЋ, РАДИВОЈЕ. *Говор јужнокосовског села Гаџиње*. Монографије 18. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2013.
- [MLADENOVIĆ, Radivoje. *Govor južnokosovskog sela Gadžinje*. Monografije 18. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2013]
- ПАВЛОВИЋ, МИЛИВОЈ. „Говор Сретечке жупе“. *Српски дијалектолошки зборник VIII* (1939): стр. 1–353.
- [PAVLOVIĆ, Milivoj. „Govor Sreteečke župe“. *Srpski dijalektološki zbornik VIII* (1939): str. 1–353]
- РЕМЕТИЋ, СЛОБОДАН. „Српски призренски говор I“. *Српски дијалектолошки зборник XLII* (1996): стр. 323–614.
- [REMETIĆ, Slobodan. „Srpski prizrenski govor I“. *Srpski dijalektološki zbornik XLII* (1996): str. 323–614]
- СТОЈКОВ, СТОЈКО. *Българска диалектологија*. Софија, 1993.
- [STOJKOV, Stoyko. *Balgarska dialektologiya*. Sofiya, 1993]
- ТРАЈКОВИЋ, ТАТЈАНА. „Говор Прешева“. *Српски дијалектолошки зборник LXIII* (2016): стр. 277–578.
- [TRAJKOVIĆ, Tatjana. „Govor Preševa“. *Srpski dijalektološki zbornik LXIII* (2016): str. 277–578]
- ЋИРИЋ, ЉУБИСАВ. „Говор Лужнице“. *Српски дијалектолошки зборник XXIX* (1983): стр. 7–119.
- [ĆIRIĆ, Ljubisav. „Govor Lužnice“. *Srpski dijalektološki zbornik XXIX* (1983): str. 7–119]

Марина С. Јуришић*

Институт за српски језик САНУ**

Београд

* jmarina011@gmail.com

** Овај рад финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68/2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.